

11. Pesma čiji je autor, prema tradiciji, Suguvara no Mičizane.
12. Ovi se stihovi odnose na priču iz *Lotus Sutre*, u poglavlju pod naslovom *Pet stotina sledbenika sluša najavu sopstvene sudbine*: »To je kao kada se čovek koji je došao u posetu prijatelju napije i zaspi u prijateljevoj kući. Ovaj, međutim, upravo u tom trenutku mora da ode pa u odeću zaspalog ušiva dragulj neprocenive vrednosti i, ostavivši mu takav poklon, napušta svoj dom. Čovek i dalje leži, pijan i nesvestan postupku svoga prijatelja...«
13. Iz pesme čiji je autor Songio, navedene u pesmi br. 380, *Vakan Roe Šu*.
14. Iz pesme čiji je autor Mibu no Tadamine, br. 283, *Šinkokinšu*.
15. Navedeno iz pesme čiji je autor Čiša Daiši, br. 587, *Vakan Roe Šu*. Značenje je sledeće: ukoliko planina privida pokriva mesec istine, govornik će se poslužiti lepezom kao sredstvom koje će zamisliti mesec.
16. Navedena dva stiha su očigledno citat ali njihov izvor nije poznat. Smatra se da reč *kinšo*, ovde prevedena kao »marama«, može značiti i »lautak« ili »bogata odora«. Opale latice izjednačavaju se sa snegom, dajući paradoksalnu sliku sakupljanja pahulja, što pripada zimskom ambijentu, dakle, u pitanju je žal za prolećem.
17. Nekoliko bregova u Kini nosi ime Keiro (Či – lung), odnosno brdo Gavrana. Ovaj stih se odnosi na pesmu čiji je autor Ki no Tadana, *Hončo Monzui*.
18. Očigledno se radi o aluziji na pesmu čiji je autor Oe no Močitoki, br. 700, *Vakan Roe Šu*, o Vang Čao – čun (Sokun, na japanskom), kineskoj lepoticici opisanoj u drami *Sokun*. Citav prizor je sasvim kineski po prevladajućim osećanjima, a posebno kada se radi o bojama odaja koje nikako ne karakterišu japanski stil.
19. Vidi *Uvod* u ovu dramu. Biljka prevedena kao »nezaboravak« je *icumadegusa*, doslovno, »biljka za sva vremena«.
20. »Večna tužbalica«, čiji je autor Po Čui, opisuje ovaj zavet cara Hsuan Cunga i Jang Kuei Fei, sklopljen u palati Lišan. Vidi i dramu *Jokih*.
21. *Kedar (stugi)* se pominje verovatno kao igra reči sa *sugi*, odnosno »odlozi« (»leto odlazi«), sa početka rečenice.
22. U pesmi čiji je autor Oe no Masahira (pomenutoj u *Uvodu*), za lepezu gospe Han se kaže da je kao *dansecu*, »sneg obli«.
23. Iz pesme čiji je autor Po Čui, br. 199, *Vakan Roe Šu*.
24. Reč *miegasane* (»troslojna«) odnosi se kako na troslojnu odeću tako i na vrstu lepeze čiji su krajevi načinjeni od tri sloja drveta.
25. Ovi su stihovi u vezi sa pesmom br. 1212, *Šinkokinšu*, čiji je autor ćerka sveštenika Ampoa: kada bi se radilo o običnom jesenjem vetru, on bi barem naveo rogoz da zaštići. Pored toga, u pitanju je uobičajena igra reči sa *aki* (što znači i »jesen« i »umoran«) i pesma, kao i pomenuti odlomak iz drame, prebacuje čoveku što se ne javi govorniku.
26. Igra reči u originalu, o što znači »sresti« i *ogi*, što znači »lepeza«.
27. Ova se pesma nepoznatog autora, br. 746, *Kokinšu*, navodi i u brojnim drugim dramama, uključujući i *Macukaze*.
28. U pitanju je igra reči: ime *Ivade* znači »onaj koji ne govori«.
29. Ovi su stihovi u vezi sa pesmom nepoznatog autora, br. 1093, *Kokinšu*: »Ako te ostavim i srce mi zaluta, talasi će breg Borova prekriti«. Kako je govornik siguran da se talasi nikada neće preliti preko pomenutog brega, pesma predstavlja njegovo uveravanje da nikada neće biti neveran. Vremenom je postala poslovični izraz za postojanost.
30. Bele rade se pominju u vezi sa poglavljem pod nazivom *Priča o Gendi*, iz *Jugaou*: u originalu na ovom mestu stoji »Nosi li Koremicu lampuk?«, što je opet u vezi sa pomenutim poglavljem. Smatrati smo da u prevodu nije nužno ostaviti ime Koremicu.

TWENTY PLAYS OF THE NO THEATRE, Edited by Donald Keen, Columbia University Press, New York, 1970, str. 129 – 145.

Prevod s engleskog: Veselin Mrđen

Gospa Han pripada četvrtoj kategoriji *No drama* i predstavlja jedno od Zeami-jevih najromantičnijih dela. U nekoliko *No* tekstova lik *šite* poremeti umom od bola za izgubljenim detetom ali je Hanago jedan od svega dva lika *šite* na današnjem repertoaru koji poremeti umom zbog ljubavi. Još je ređi ovakav, potpuno srećan završetak komada.

Izvor *Gospe Han* nije otkriven. Nadimak devojke Hanago, Handžo ili gospa Han, odnosi se na Han Šojo (Pan Čie – ju, na kineskom), pesnikinju s početka vladavine dinastije Han i miljenicu cara Čeng Tija (36. – 32. godine pre nove ere) kojoj vladarevu naklonost u jednom trenutku preotima još slavnija lepoticica. Odbačena milenica piše pesmu u kojoj sebe poređi sa lepezom u jesen. Okrugla, bela lepeza podseća na mesec, tipični jesenji prizor. Tokom, drame, Zeami se veoma često vraća na ovu pesmu. Ostale aluzije na kineske pesme iz zbirke *Vakan Roe Šu* (zbirke japanskih i kineskih pesama koje se glasno izgovaraju) kao i na čuvenu »Večnu tužbalicu« čiji je autor Po Čiu, predstavljaju osnov poznatog kineskog slikovitog izlaganja.

Gospa Han počinje dugim monologom *kjogena*. Zeami je ovom neobičnom uvodu dao posebnu dramsku vrednost. Lik *vakija* je takođe neobičan: umesto sveštenika ili dvorjanina, *vaki* je Hanagin ljubavnik, Jošida. Na *No* pozorišnici se najčešće izbegava svaki neposredni nagoveštaj romantične ljubavi; stoga ulogu jednog od ljubavnika obično igra dete, čime se izbegava svaki prizvuk romantike. Jošida je, međutim, istinski romantični lik. Pojedini naučnici ipak smatraju da je ulogu Jošide u izvornoj postavci igrao dečak, dok je *vaki* uloga bila dodeljena liku putnika koga danas nema u tekstu; ta je pretpostavka pod znakom pitanja. (1)

Obično se smatra da se u drami radi o poremećenju ženi, što je standardni oblik drame četvrte kategorije. Hanagina poremećenost se, međutim, ne ogleda u ludacskom ponašanju. Ona je u toj meri opsednuta uspomenu na ljubavnika koji se nije vratio da ne uspeva da ga prepozna čak ni u trenutku kada se najzad ponovo susretnu. Poremećenost njenog uma nalazi svoj izraz u prenatrpanosti formi književnog sredstva tipičnog za *No* pozorište – asocijativno povezivanje reči. Na reči *icu made* »od trenutka«, Hanago nadovezuje reč *icumadegusa*, što je ime biljke; potom rosu što se iskri na bilju; potom vreme koje je potrebno da rosa ispari; potom (to vreme je, naime, kratko) svoju osnovnu temu, ljubav i kratkotrajnost ljubavi; zatim pominje slavne ljubavnike iz prošlosti da bi se, na kraju, kao da proverava samu sebe i svoje nesuvisle reči, zapitala na koji to način saznajemo šta su nekada ljubavnici jedni drugima nasamo govorili. Ovakav niz pozorišta.

žučeni grob (motome-zuka)

kanami

LICA

SVEŠTENIK iz Zapadnih oblasti (*vaki*)
DVA PRATIOCA, takođe sveštenici (*vakicure*)
DEVOJKA (*mae-šite*)
DUH DEVOJKE UNAI (*noči-šite*)
DVE MLADE SELJANKE (*cure*)

MESTO

Selo Ikuta u oblasti Secu

VREME

Drugi mesec proleća, razdoblje vladavine cara Go-Horikave (1221. – 1232.)

(Asistent u pročeđe pozornice postavlja rekvizitu koja predstavlja nadgrobnu humku. Ulaze Sveštenik i njegova dva Pratioca i zastaju kraj *vaki*-stuba, licem jedni prema drugima.)

SVEŠTENIK I NJEGOVI PRATIOCI: U putničke halje odeveni, dug predosmo put;

iz daleke zemlje stigosmo.

U putničke halje odeveni, dug predosmo put;

iz daleke zemlje stigosmo.

U prestonicu pohitajmo!

(Sveštenik se okreće ka pročeđu.)

SVEŠTENIK: Sveštenik sam iz Zapadnih oblasti. Uputih se u svetni grad Kjoto jer dosad ne imadoh prilike da ga upoznam.

(Okreće se svojim Praticima.)

SVEŠTENIK I NJEGOVI PRATIOCI: U putničke halje odeveni, kraj obale okeanske,

uz talase nepregledne, obalom napred hodimo.

Čas lađu za put koristimo,

čas planinama kročimo, čas morem plovimo.

Neumorno, dan i noć,

stazama hitamo. Konačno u Secu

dodosmo, u selo Ikutu,

znano nam samo po imenu;

u Ikutu stigosmo.

(Izgovarajući poslednjih nekoliko rečenica Sveštenik načini nekoliko koraka napred. Završavajući odlomak, vraća se na svoje mesto i okreće ka pročeđu, čime pokazuje da je putovanje okončano i objavljuje dolazak u Ikutu.)

Sveštenik posmatra oko sebe.)

SVEŠTENIK: Čuh već za ovo selo. Vidim ljudi mnoštvo u polju. Izdanke prvog prolećnog bilja skupljaju. Pričeđu žene što k meni hode da za znamenitosti ovog mesta ih upitam.

(Sveštenik dolazi do *vaki*-položaja i seda. Pratioci sedaju iza njega.)

Ulazi Devojka, u stvari duh devojke Unai, ispred koje stupaju Dve mlade seljanke. Duh nosi masku zo. Sve tri zastaju na mostu.)

SVE TRI ŽENE: Poljima Ikute prostranim,

gde nežne izdanke beremo,

hladan i bistar jutarnji duva vetar.

Gle, kako rukavi nam trepere, lepršaju!

DVE MLADE SELJANKE: Grane se kite pupoljcima,

a u šumi, pod snegom od ranog proleća

otežalim, trava još je hladna.

(Sve tri žene ulaze na pozornicu.)

DEVOJKA: »Duboko u planini, sneg se još drži

na deblima borova snažnih;

SVE TRI ŽENE: U prestonici, zato,

za branje nežnog poljskog bilja,

već sigurno došao je čas« (1)

Kako žarko za pročeđem žudimo!

DVE MLADE SELJANKE: Mi, prosti ljudi, od sveta izdvojeni u ovom mestu zaboravljenom,

SVE TRI ŽENE: tegoban život vodimo

u vodom okruženoj Ikuti.

Mučan je zadatak pred nama:

Poljima dahom proleća neditnutim

da bilje nežno skupljamo. (2)
 Mnogi su tragovi koraka ostavili, I
 livade još su snegom zastrte.
 Nek' sneg drumove stare pokrije,
 ipak ćemo naći prolaze znane;
 nek' putevi se više ne vide,
 ipak ćemo stazama sigurno kročiti
 i izdanke mlade u vlažnim poljima otkriti.

Već ćemo ih danas nabrati!

Jer, čekamo li sneg da okopni,

tvrdi će i stari postati;

hladne su senke stabala,

u šumi gde oštar vetar briše;

hladan je i sneg na poljima,

proleća dah još nam nije stigao.

Hajde da beremo Sedam lekovitih trava (3),

hajde da sečemo mlade izdanke sa polja Ikute,

hajde da sečemo mlade izdanke sa polja Ikute.

(Sveštenik ustaje i okreće se prema Devojci koja stoji u središtu pozornice, dok se mlade seljanke nalaze kraj posmatračkog stuba.)

SVEŠTENIK: Oprostite, molim vas, upitao bih vas nešto. Je li ovo mesto zvano Ikuta?

DEVOJKA: Da, svakako. Ovo je Ikuta.

DVE MLADE SELJANKE: Pitate nas, a već znate da se zove Ikuta. Zar vam izgled ne govori o kome se mestu radi?

DEVOJKA: Čuveni su predeli Ikute. Niste li prepoznali maglom zaodenu šumu? To je Gorje Ikute.

DVE MLADE SELJANKE: Brzak koji ste pregazili slavna je Reka Ikuta.

DEVOJKA: Bleđo zelene su njene vode,

poput pravih slabašnih pupoljaka proleća.

U snegu što kopni,

beremo nežne izdanke.

DVE MLADE SELJANKE: Videvši livade na kojima malo šta uspeva, niste li odmah znali da je to Malo polje? /4/

SVE TRI ŽENE: Cvetovi planinske trešnje,

iz Jošine i Šige,

grimizni listovi javora

iz Tacute i Hacuse,

znani su pesnicima koji ih možda nikada nisu videli.

Žitelji smo ovog mesta čuvenog,

a ipak ne znamo ništa o Gorju Ikute

– il' se Šuma Ikute zove? –

kakva korist da nas bilo šta pitate?

/Okreću se ka Svešteniku i polaze mu u susret./

SVEŠTENIK: Zaista, prizor pred mojim očima

– šuma, more i reka

i kovoto magle nad polje –

sve kazuje da stigismo u Ikutu čuvenu.

Ali, gde je Žudeni grob?

DVE MLADE SELJANKE: Žudeni grob? Ime mi je poznato, ali zasita ne znam gde se nalazi.

DEVOJKA: Putničke, molim te ne zadržavaj nas glupim pitanjima.

Žurimo u berbu prolećnog bilja.

SVE TRI ŽENE: Kreni svojim putem,

Zar ti je želja da ovde gubiš vreme?

Stara pesma kaže:

HOR: »Prolećne izdanke beremo

na Malom polju Ikute.

Prizor ljupki zadržava

putnika i pogled mu odvlači.« /6/

Nerazumnih li pitanja!

»Hej, čuvaru vatre

pustare Kasuga,

izađi i pogledaj!

Hej, čuvaru vatre,

izađi i vidi!

Malo je vremena ostalo

i berbi-nežnog bilja doći će kraj.« /7/

Malo je puta i pred tobom,

o, putniče.

Malo će dana proći i ugledaćeš

prestonicu kojoj hitaš.

»Zbog tebe sam

u prolećno polje zašla,

u berbu nežnih izdanaka krenula.« /8/

Rukavi su mi hladni,

sneg još nije okopnio,

ali bilje ćemo ipak skupljati.

/Tri žene oponašaju prikupljanje bilja./

Led je u močvari tanak

ali se uporno zadržava.

Sagni se, uberi cvet,

izvuci koren dugačak

iz plavo zelene vode.

Hajde, beri plavo zeleno biljke,

iako je proleće tek počelo

i niklo ih je svega nekoliko.

DEVOJKA: »Proleće je stiglo, al' jutros

polja su snegom pokrivena

i kao da se stara godina još ne predaje.« /9/

Mladica je tako malo,

berimo izdanke zajedno sa starim lišćem.

HOR: Prošlogodišnji list

klica je mladosti:

ne ostavlja ni jedan

na prolećnim poljima.

DEVOJKA: Pesnik što se u prolećno polje uputi

da, kako reče, ljubice bere;

umesto njih, nežne izdanke biljke što

zovemo je »skerletna mladica« stade da skuplja. /10/

HOR: Skerlet je, zna se,

kao boja bliskosti čuven;

kao most što voljenog i onoga koji voli spaja;

ali sada, kada mosta više nema

DEVOJKA: U Sanu stabljike trske /11/

ponovo niču,

HOR: Blistavo zelene boje

DEVOJKA: i čuveni kamfor iz Čangana

HOR: i kineski kamfor!

DEVOJKA: A lokvanje belog cveta

u snegu prvog svitanja

teško je naći i ubrati.

/Dve mlade seljanke izlaze na bočna vrata pozornice./

Proleće je hladno i jalovo,

jutarnji vetar goletnim poljima briše,

a niske se grane

šumskih borova

pod teretom snega povijaju.

Kuda je nestalo proleće?

Studen je i povetarac

što nad krestama reke jezdi.

Rukavi na vetru još su hladniji.

Najzad sakupismo izdanke

i kućama krenusmo.

Najzad sakupismo izdanke

i krenusmo domu svome.

SVEŠTENIK: Ostali berači odoše a ti ostade sama u polju. Zašto, kaži mi?

DEVOJKA: Pitao si me za Žudeni grob, zar ne?

SVEŠTENIK: Jesam. Znaš li gde je?

DEVOJKA: Ako zaista želiš da ga vidiš, kreni za mnom.

SVEŠTENIK: Divno! Za tobom krećem.

/Devojka načini nekoliko koraka ka humci. Isto učini i sveštenik, što je znak da se nalaze kraj groba./

DEVOJKA: Ovo je Žudeni grob.

SVEŠTENIK: Otkuda mu takvo ime?

DEVOJKA: Nekada davno, u ovom je selu živela devojka po imenu Unai. Dvojica mladića, Sasadu i Čina, obuže želja za devojkom Unai. Istoga dana, istoga časa, obojica joj uputiše ljubavna pisma opisujući svoju plamteću strast. Da se devojka Unai priklonila bilo kome od njih, onaj drugi bi ostao ljubomorani i povređen. Zato se ne dade nikome. Njeni roditelji ih uputiše da se nadmeću u raznim veštinama ali ni jednome ne pode za rukom da nadjača onog drugoga. Čak i u lovu na plovku, na Reci Ikuti, obe strele pogodiše isto krilo jadne ptice. Videvši to, pomislih oh, kakva užasna nesreća!

Ptica tamno zelene vode i njen drug

na večnu se ljubav i nežnost

jedno drugom zakleše;

a, ipak, zbog mene jedno od njih u smrt ode

i zauvek se, avaj, rastadoše.

»Umorna od života

baciću se u Reku Ikutu,

u oblasti Secu –

– iako Ikuta znači Polje života!« /12/

HOR: To behu mi poslednje reči,

To behu mi poslednje reči

i nestadoh u vodama brze reke.

Talasi me poneše

i u zemlju, pod humkom ovom,

zauvek položiše.

Naidoše mladići

što žudahu ludo moj grob da nađu.

»Život za nas više nama smisla!«, povikaše;

i dok s večernjom plimom

rasla je voda Reke Ikute

noževe potegoše i jedan drugog

u smrt poslaše.
I tome sam uzrok i krivica pada na mene.
O, pomolite se za mene!
S tim rečima u grobu nestaje,
u grobu nestaje.

(Devojka ulazi u humku. U predahu koji usledi odmah nakon toga, jedan od lokalnih žitelja prepričava istoriju Groba gotovo istim rečima kao i Devojka u navedenom odlomku.

Iste noći.)
SVEŠTENIK I NJEGOVI PRATIOCI: Ovde ćemo noć prove-

sti,

glas ćemo u molitvi podići
za večni mir izgubljene duše devojčine.
Na trenutak, kratak kao razmak
između parožaka roga jelenjeg
ona ustade iz senke
trave što grobnicu skriva.
(Sveštenik priljubljuje dlanove i klanja se prema grobu.)
Namujurei do tošogaku,

Tvoj duh nemirni
nek' stekne razumevanje večno!
Šucuri šodu tonšo bodai,
Nek' točak života i smrti ne dodirne te
i nek' svetlost spoznaje obasja te iznenada!
(Iz humke se čuje glas devojke Unai.)

UNAI: Retki su namernici koji stignu
do ove prostrane i sumorne ravnice.
Ničeg sem moga groba ovde nema
i divljih zveri što tumaraju
i o moje se kosti otimaju.

Samo duhovi humku ovu pohode;
s vetrom kroz borove doleću,
brzi kao odsjaj munje u oku,
prolazni kao rosa jutarnja.

»Mnoštvo je drevnih grobnica
ljudi što mladi su umrli.« (13)
Kratko traje život na ovome svetu,
a ovo se mesto sopstvenom imenu podsmeva, oh Polje života

se zove!

HOR: Najzad, neko stiže
iz mog starog doma, iz sveta ljudi
koji odavno napustih,
UNAI: da se za mene pomoli!
O, blagoslovena sam!

Ali, avaj, kako taj svet mi nedostaje!
HOR: Duša svakog čoveka, kažu, doživi
u jednom danu ili jednoj noći,
u jednom danu ili jednoj noći,
Osam stotina miliona i četiri hiljade
strasnih i zlih misli. (14)

Koliko li ih je mene
na muke stavljalo,
mene, što pre toliko godina sam umrla,
u doba cara drevnoga?
Danas, posle dugo vremena, za blagoslovene vladavine
drugog Horikave,
žudim da svetu se vratim.

Moram li zauvek ostati pod mahovinom,
u senci trave skrivena?

Nek' me, onda, radije sahrane
za večnost, u crni zaborav!
Bolna želja sažiže mi dušu!

Ovo je moj dom, moja Kuća u plamenu,
moj je dom Kuća u plamenu! (15)
(Unai uklanja pokrov sa humke i pojavljuje se pred Sveštenikom.)

SVEŠTENIK: Oh, bolne li slike!
Oslobodiš li se zla što te opsega
Izbeći ćeš, znaj, večnu kaznu.
Šudu šoaku gokuki čikušo,
Ovaj svet zla sa mnogo lica,

Ovaj zemljaski pakao, kraljevstvo
gladnih duhova, jezivih čudovišta,
Šoro bjoši kui ženšicu rjomecu, (16)
životne patnje, starost, bolest i smrt –
na kraju će sve biti uništeno.

Ne oklevaj, svoju dušu spasi!
UNAI: Hvala ti, svešteniče;
do mojih su ušiju doprle reči tvoje molitve,
kroz dim Pakla užasnog požara
uski tračak svetlosti mi se ukazao.

Oh, dobrodošla uteho!
Plišim se, ipak. Ko si ti? Da nisi avet mladog Sasade? A ono
tamo, da nije mladić zvani Činu?
Ah, grabe me za levu ruku, i za desnu,

viču, »Podi sa mnom! Podi sa mnom!«
Imamo li snage iz svog doma,
iz Kuće u plamenu da pobegnem?
I opet, o užasa,
Duhovi mladića od mene beže i pred očima
plovka mi se pojavljuje,
ali sada kao ptica od gvožđa!
Kljun od čelika, kandže pravi noževi,
Kida mi lobanju, proždire srž
iz kostiju!

Je li to kazna za grehe moje?

O, užasa!

Preklinjem te, svešteniče, nađi načina
i bola me oslobodi!

SVEŠTENIK: Vrisak se njen čuje: »Moje su muke počele!«
Tek što iz groba začuše se njene reči,
pohrli k njoj plamenova jarkih jato.

UNAI: Te su vatre ljudske duše

u demone pretvorene.

SVEŠTENIK: Kao bičevi šibaju,
u poteru za njom kreću!

UNAI: Želim da pobegnem, ali je more preda mnom!

SVEŠTENIK: A iza tebe, plameni okean bukti!

UNAI: Idem levo,

SVEŠTENIK: I desno.

UNAI: U klopki sam između vatre i vode!

SVEŠTENIK: Opoljena, izlaza nigde!

UNAI: Bepomoćna, izgubljena!

SVEŠTENIK: U Kući u plamenu

UNAI: na stub potporni

HOR: oslanja se i čvrsto ga steže;

al' odjednom, stub ceo

plamenom je obavijen. U zagrljaju sad

stub vatre steže.

Avaj, gorim, više

ne mogu da izdržim!

Udovi mi se u vrelu belinu i

crni dim pretvaraju.

UNAI: Onda još jednom ustajem,

HOR: još jednom ustaje

dok demoni pakla šibaju je bičevima.

Odvode je, ona posrće,

osušena na muke večite

Osmostrukog pakla ogromnog.

Gledajte ih i pokajte se!

Prvi je Pakao rana što ne zarastaju,

zatim Pakao šibe gvozdene,

Planina mačeva, Pakao ulja kipućeg,

Pakao krika jezivog, Pakao strašnog plamena,

Pakao vatre nepodnošljive

i, najzad, Ponor bez dna

u koji propada glavom nadole

u groznim mukama što

tri godine i tri meseca traju.

Al' onda – trenutak zatišja u strašnoj patnji? –

Demoni nestaju, vatre gasnu,

prizorom tama ovladava.

»Vraćam se svojoj Kući u plamenu,

ali, gde je mesto u kome sam živela?«

Unai doziva, glas joj kao u mračnoj noći odjekuje,

gleda oko sebe.

»Gde je Žuđeni grob, gde?«

Nesigurna, traži put pipajući.

»Pronađoh ga!«, viknu,

i u senci trave

što Žuđeni grob pokriva,

nestade.

Poput rose sa polja senovitih,

nestade.

Nestadoše senke umrlih,

duhovi mrtvih se izgubiše.

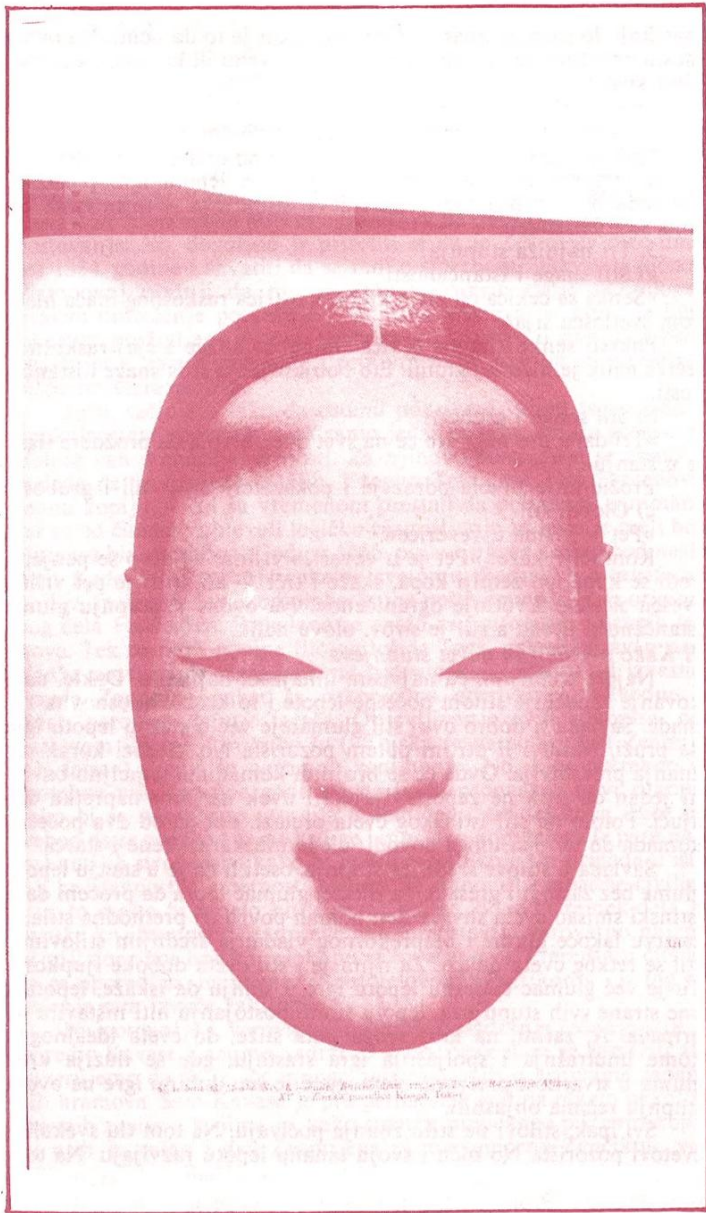
(Unai udara nogom i označava da je nestala.)

OBJAŠNJENJA

1. Iz peome nepoznatog autora, br. 18, zbirka *Kokinšu*.
2. Iz peome Fudivare Tamesade, zbirka *Fugašu* 1344 – 46/.
3. Sedam trava se po tradiciji koristi za pripremanje novogodišnjih jela. Postoji verovanje da otklanjanju bolesti od kuće.
4. Igra reči dobijena dvostrukom upotrebom reči »malo«.
5. Značenje odlomka je u tome da proste seljanke znaju mnogo manje o pesničkim asocijacijama svoga mesta nego pesnici koji ga možda nikada nisu ni videli. Ovakva izjava je, međutim, protivrečna ostalim njihovim dijalozima.
6. Iz peome Minamota no Morojorija, zbirka *Horikava in Ontoki Hjakuši Vaka* (oko 1100).
7. Iz peome nepoznatog autora, br. 19, zbirka *Kokinšu*.
8. Iz peome cara Kokoa, br. 21, zbirka *Kokinšu*: »Zbog tebe izadah u polje prolećno; na ruku kojom izdanke berem sneg neprestano sipa.«
9. Iz peome Tajre no Suekate, zbirka *Suisu*.

10. Pesnik koji je krenuo da bere ljubičice zvao se Jamabe no Akahito, jedan od velikih pesnika zbirke *Manjošu*. Nakon što je proveo noć u polju (jer, tolika je bila njegova ljubav prema ljubičicama), pronašao je svoju draganu, možda poput mladog Murasakija iz korača *Priča o Gendi*.
11. Aluzija se odnosi na jednu od »poema iz Istočnih oblasti«, zbirka *Manjošu*.
12. Poema je navedena iz zbirke *Jamato Monogatari*.
13. Citat nepoznatog porekla.
14. Na osnovu učenja kineskog kaludera Tao Čoa (562. – 645. god.).
15. Kuća u plamenu je česta budistička metafora za ovaj svet koji pojedinac napušta spremno kao što izlazi iz kuće u plamenu.
16. *Gata iz Sutra Lotus*. Ove kineske reči, iako izgovorene na japanski način, gledaocima su potpuno nerazumljive ali na njih impresivno deluju.

TWENTY PLAYS OF THE NO THEATRE, Edited by Donald Keen, Columbia University Press, New York, 1970. str. 35 – 50.

Zudeni grob pripada četvrtoj grupi drama. Pripisuje se Kanamiju ali je Zeami verovatno znatno izmenio prvobitni tekst. Jedna je od najsumornijih drama na repertoaru *No* pozorišta; veliki deo teksta posvećen je opisima pakla dok je kraj naglašeno tužan. Kazna koja sustiže glavnu junakinju iznenađujuće je teška za krivicu koja joj se pripisuje. U prvom delu pojedini suvišni odlomci ometaju tok drame iako se u celini radi o veoma upečatljivom delu. Hladan, ne prirodno leden predeo u prvom prizoru stvara atmosferu beznada. Kalendar pokazuje da je vreme branju prolećnog bilja i seljanke vredno izlaze u polja – proleće, međutim, ove godine kasni i berba je siromašna. Proleće je možda stiglo u prestonicu ali je zaboravilo na daleku i usamljenu Ikutu. Priča devojke Unai postepeno izbija u prvi plan. Pojavljuje se njen duh; patimo sa njom u paklu da bismo kraj dočekali, uprkos sveštenikovim motivima, u pomrčini njenog groba. U tom kontekstu, bolno je ironična igra reči sa imenom Ikuta koje znači »polje života«.

U nekoliko pesama zbirke *Manjošu* (Manyoshu) opisuje se kako pesnik obilazi grob devojke Unai. (Vidi *Manjošu*, 9. knjiga, br. 1801 – 3 i 1809 – 11 kao i 19. knjiga, br. 4211 – 2) Gotovo je izvesno, međutim, da je neposredni izvor sadržaja drame događaj iz 147. epizode pesme u prozi *Jamato Monogatari* koji se samo u nekim nevažnim pojedinostima razlikuje od drame.

Drama je nekada i nosila ime *Otome – zuka* (Devojin grob) kao i pomenuta epizoda iz izvornika. Današnji naslov, *Motome – zuka*, verovatno je samo iskavreni prvobitni naslov iako je, možda, i deo teksta u kome se govori o potrazi za humkom podstakao promenu. Neki naučnici smatraju da se reč *motome* odnosi na čin izjavljivanja ljubavi koji je izazvao nesreću; u tom slučaju naslov bi se približno mogao prevesti kao »Grob udvaranja«.

Dramu su, po tradiciji, izvodile isključivo škole Hošo i Kita ali je, poslednjih godina, dospela i na repertoar škole Kanze.

Prevod s engleskog: Veselin Mrđen

ogledalo cveta (i ostala dela XIV stoleća)

poetika no teatra

kanze motokijo zeami

1. »CVET« POZORIŠTA

Odluta li nam pogled na biljku što cveta, sebi ćemo pitanje postaviti: zašto je baš cvet simbol svih stvari na svetu? U nama sklonost bude upravo stvari što traju tek trenutak; cvetaju tek jednom u godini dana; retke su i teško ih je naći.

Isto se tako i No srcu obraća i zanimanje budi. Cvet, zanimanje snažno, pojava neobična i retka – eto kako se čudesna lepota pozorišta *No* rađa.

Sve što cveta mora i da svene: otuda cvet još čudasniji postaje. Lepota pozorišta *No*, njegov cvet, u sposobnosti promene se nalazi. Od krutosti *No* uvek beži, u kretanju je večnom poput cveta i promena ga čudesnim čini.

Uza sve to, potrebno je brižljivo se držati pravila i svako preterivanje izbegavati čak i za novim i neobičnim tragajući. Probe kad se okončaju i predstava kad počne, izbor se vrši onako kako stanje stvari nalaže: Od svih cvetova neobičan je samo onaj koji u svome vremenu, u svome trenutku cveta. Isto tako, ovladaš li brojnim tehnikama umetnosti svoje, izbor vršiš vremenu i gledaocima se prilagođavajući: baš kao cvet.

Ovogodišnji su cvetovi nalik prošlogodišnjima. Isto će tako i predstava pozorišta *No*, iako već viđena, posle nekog vremena opet neobična postati.

2. TEORIJA SEDAM DESETINA

Pomakne li se duh za deset desetina, telo se za najviše sedam desetina sme pomeriti. Više je, dakle, unutrašnjih zbivanja nego telesnih pokreta. Posle dugotrajnih vežbanja i vernog oponašanja učitelja potrebno je dalje na uzdržanosti pokreta raditi: kako se šire ruke ili korača, na primer. Spoljašnja igra ne sme unutrašnju prekri – i to ne važi samo o plesu kada se radi. Poklanja li glumac kontroli pokreta tela veću pažnju nego kontroli osećanja, gluma će njegova zanimljivija postati jer će unutrašnje raspoloženje, na čvrstoj osnovi uzdržanih pokreta utemeljena, ljupkost njegovom izrazu doneti.

Ukoliko su ti pokreti tela snažni, koračaj meko. Koračaš li snažno, neka ti pokreti tela meki budu. Ovo uputstvo iz prethodnih objašnjenja o većoj snazi unutrašnjih pokreta proističe. Učini li se gluma gledaocu sirova i gruba, razlog je u tome što se telo i udovi glumčevi upravo tako i pokreću. Mičeš li telo a igru nogu istovremeno obuzdavaš, utisak žestine ali ne i grubosti stvorićeš. Krenu li noge u brzi korak, pokrete tela ublaži i gluma će, čak i ako noge lupaju previše, biti sve samo ne gruba. Vid i sluh su čula međusobno različita i jedno drugo dopunjuju. (...)

Prvo neka se čuje a tek onda neka se vidi. Mimika se na svome posebnom čulu zasniva. Igra tela se obično završi istovremeno kada i reč, a ponekad i pre nje. Mimika bi, nasuprot tome, morala tek nakon reči da sledi. Prvo uhu gledaocu treba podići, pa tek potom oku njegovom. Gluma će opravdana biti samo ako posmatrač, čašak nakon što je čuo, počne i da vidi: na primer, radi li se o »plakanju«, ako je reč »plač« izgovorena pre nego što je glumac rukavom lice pokrio, sva se igra na jednom pokretu okončava; načini li glumac pokret kojim suze rukavom otire pre nego što reč »plač« izgovori, igra se na usmenom iskazu okončava i utisak ostavlja da nije dobro rečima objašnjena. Otuda mimika na kraju dolazi, igra na njoj počiva, mimikom se iscrpljuje.

Dužnost je glumčeva da u fizičku prirodu svoga lika pronikne a ne da njegove pokrete prosto oponaša. Potrebno je lični izgled raznolikim fizičkim tipovima pozorišta *No* prilagoditi. Igraš li starca, telo neka ti je pogrbljeno, udovi drhtavi a pokreti ruku svedeni. Najpre fizički ostvari lik koji glumiš. Ples, pokreti i pesma tek posle na red dolaze, uvek sa fizičkim osobinama usklađeni. Igraš li ženu, drži se uspravno, hodaj ljupko, ruke sasvim meko pokreći, osećaj se moralno nejakim i ljupko se i lomno kreći. Držeći se toga, gradi ples, pesmu i hod. Lik koji se puno kreće – duh, na primer – veliku moralnu i fizičku snagu od glumca iziskuje. Igraš li bilo koji drugi tip, potrebno je najpre fizičkim osobinama njegovim da ovladaš; mimika tek nakon toga dolazi.